

Topal Osman (1883-1923)

Osman Ağa, Giresun'un Hacı Hüseyin mahallesinde 1299/1883 tarihinde doğdu. Babası Feridunzâde Hacı Mehmet Efendi ve Dedesi Hacı İsmail Rus limanları ve Karadeniz limanları arasında ticaret yapıyordu. Osman Ağa, düzenli bir eğitim görmedi. Genç yaşta kayıkçılık yapmaya ve kahvehane işletmeye başladı. İlk evliliğini Panazoğlu Hacı İsmail Ağa'nın kızı Hatun Panaz Hanım ile yaptı. Bu hanımdan oğulları İsmail ve Mustafa dünyaya geldi. Osman Ağa, askerlik bedeli ödendiği halde gönüllü olarak Balkan Savaşına katıldı. Bu savaşta Çorlu civarında yapılan bir hücum esnasında Osman Ağa sağ diz kapağından yaralandı. Yapılan tedaviye rağmen bacağı topal kaldı. Giresun'a dönen Osman Ağa, Birinci Dünya Savaşı'na kadar ticaretle uğraştı.

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesiyle birlikte Doğu Karadeniz bölgesindeki Rumlar ve Ermeniler, Ruslarla iş birliğine başladılar. Bölgedeki Rumlar bir Pontus Devleti kurmak hayali ile bazı çeteler oluşturdular. Ruslara casusluk yapmak ve Müslüman köylere saldırmaktan geri durmayan Rum çeteleri karşısında Doğu Karadeniz'deki etkili direniş kuvveti Osman Ağa tarafından kuruldu. Ayrıca Osman Ağa etrafına topladığı 700-800 gönüllüyle **Teşkilat-ı Mahsusa** alayına katılarak Batum bölgesinde Ruslara karşı savaştı. Türk ordusunun Ruslar karşısında gerilemesi ve Harşit Irmağına kadar çekilmesinden sonra da Albay Hacı Hamdi'nin kumandasındaki 37. Tümen ile ilişkilerine devam etti. Cepheden kaçan firarilerin yakalanıp cepheye gönderilmesini sağladı. Osman Ağa'nın faaliyetleri mülkî makamlarda rahatsızlık yarattı. Trabzon Valisi Cemal Azmi ve Giresun Kaymakamı Ahmet Kemal Beyler, 3. orduya başvurarak Osman Ağa'nın hükümet işlerine müdahale ettiğini ve 37. Tümence himaye olunduğunu iddia ederek, Giresun'dan uzaklaştırılmasını istediler. Bu şikâyetler üzerine Osman Ağa ifadesi alınmak üzere Sivas Divan-ı Harbine çağrıldı. Bu sırada 37. Tümen ve 2. Kafkas Kolordusu Kumandanları, 3. Ordu'ya Osman Ağa'yı müdafaa eden ve mülkî makamları suçlayan yazılar yazdılar. Bütün bu savunmalara rağmen Topal Osman'ın ısrarla Sivas'a celp edilmesi istendi. 25 Ağustos 1916'da Sivas Divan-ı Harbi'nde muhakeme edilen Osman Ağa bir süre gözaltında kaldı. Giresun'a dönüşünde tekrar çetesinin başına geçerek bölgede Rumların, Türkler aleyhine bir harekete girişmelerine engel olmaya çalıştı. Ekim devriminden sonra Rus birliklerinin Doğu Karadeniz'den geri çekilmesiyle birlikte Osman Ağa, Batum'a atanan vali ve kumandanı kendi motoruyla götürdü. Bir müddet Batum'da kalan Osman Ağa, Kafkasya'dan Giresun'a silah ve teçhizat sevkiyatıyla meşgul oldu.

1919 başlarında Osman Ağa Giresun Belediye Başkanı ve Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin başına geçti. Bu sırada bölgedeki Rumlar mütareke ortamından da istifade ederek faaliyetlerini arttırdılar. Doğu Karadeniz'de karışıklıklar çıkararak İtilaf Devletleri'nin de müdahalesiyle Pontus Devleti'ni kurmak istiyorlardı.

İzmir'in Yunanlılarca işgali üzerine Giresunlular 17 Mayıs 1919'da büyük bir miting düzenleyerek işgali protesto ettiler. Çamlı Çarşı'daki camide toplanan binlerce Giresunlu Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya'ya gönderilmek üzere protesto telgrafları hazırladılar. Hükümete de bir telgraf göndererek al bayrağın göklerde dalgalanmaya devam etmesini ve Yunan işgaline boyun eğilmemesini istediler. Bu günlerde Osman Ağa'nın tehcir suçlusu olarak yargılanmak üzere İstanbul'a getirilmesi istendi. Bunun üzerine İstanbul Divan-ı Harbi Osman Ağa'nın tutuklanmasını kararlaştırdı. Giresun Kaymakamı Nizameddin Bey, Trabzon Valisi Mehmet Galip Bey'in tutuklama ısrarı karşısında Osman Ağa'nın şehirden kaçmasına göz yumdu. Bir İtilaf mümessili, idam cezasına çarptırıldığı için tamamen dağlara çekilmiş olan Osman Ağa ile bir görüşme yapmış, teslim olup silahları vermesi şartıyla kendisini affettireceğini bildirmişti. Ancak Osman Ağa cevaben milletin selameti için silaha sarılmaktan başka çare olmadığını ve adilâne bir sulh akdine kadar silahlarını bırakmayacağını söyledi. Bunu üzerine Trabzon Valisine Osman Ağa'yı ölü veya diri ele geçirme görevi verilmiş,

takibine bir nizamiye taburu ile bir de süvari bölüğü gönderildi. Giresunlular, artan Pontus tehlikesine karşın Karahisar'a adam göndererek Osman Ağa'dan yardım istediler. Dokuzuncu Ordu Müfettişliği'ne atanan **Mustafa Kemal Paşa**, Anadolu'ya geçtiği sırada Havza'dan sadarete gönderdiği 5 Haziran 1919 tarihli raporda bu konuya da yer vermiş, tehcir işlerinden dolayı kaçak durumunda olan Topal Osman Ağa'nın çetesinin önemli olduğunu, Giresun ve doğusu civarında önemli bir hareketin görülmediğini bildirdi.

8 Mayıs 1919 tarihinde içinde Yunan Kızılhaç Heyeti bulunan, bir gemi Giresun iskelesine demirledi. Geminin gelmesinden cesaretlenen Rumlar, 11 Mayıs'ta şehirdeki Taşkışla denilen Rum okuluna Yunan Kızılhaç bayrağı çektiler. Rumların bu hareketi Müslümanları son derece üzdü. Kaymakamlık bayrağın indirilmesi için hiçbir teşebbüste bulunamadı. Yalnızca Harbiye Nazırı Cevat Paşa, Hariciye Nezareti'ne, İtilaf Devletlerine müracaatla bu tür olayların engellenmesini istedi. Taşkınlıklarını iyice arttıran Rumlar 5 Haziran günü okula mavi-beyaz renkte ve yirmi metre uzunluğunda büyük bir Pontus bayrağı astılar. Giresun'a inen Osman Ağa, Rum okuluna asılmış olan bayrağı indirdi. Karahisar'a dönen Osman Ağa Sivas, Tokat ve Karahisar Rum metropolitlerine baskı yaparak Patrikhaneye ve İstanbul Hükûmetine tehcirle ilgisi olmadığına, affedilmesinin yerinde olacağına, kendisi hakkında bir şikâyetlerinin olmadığına dair mektup yazmalarını sağladı ve bu isteğine Giresun Rumları da katıldı. 30 Haziran 1919'da Karahisar Mutasarrıfı aracılığıyla Osman Ağa ve maiyeti affedilmelerini istediler. Mutasarrıf isteğin kabul edilmesiyle bölgede asayiş ve sükûnun sağlayacağını ayrıca Osman Ağa'nın etrafında topladığı bini aşkın kuvvetin imhadan kurtarılacağına dikkati çekiyordu. Sivas Valisi Reşit Bey'in aracılığı ile 7 Temmuz'da Meclis-i Vükelâ Osman Ağa ve 169 arkadaşını şahsî hukuk saklı kalmak koşuluyla affetti. Osman Ağa'nın aftan sonra Giresun'a dönmesi Rumların faaliyetlerine büyük darbe vurdu. Zor durumda kalan Rumlar Osman Ağa'ya suikast yapmak üzere üç Rum komünisti Tuapse'den yola çıkarmışlardı(17 Temmuz 1919). Bunlar henüz Giresun'a girmeden yakalanıp cezalandırıldı.

23 Temmuz 1919'da toplanan **Erzurum Kongresi**'ne Giresun'u temsilen katılan Dr. Ali Naci (Duyduk) ile Mühendis İbrahim Hamdi (Elgen) Beyler'in kongrede Mustafa Kemal Paşa'ya muhalif tutumlarını duyan Osman Ağa, bu iki delegeyi kongreden sonra Giresun'dan uzaklaştırdı. Osman Ağa hakkında bölgedeki azınlıklar tarafından sürekli şikâyetlerde bulunuldu.

Giresun Kaymakamı Nizamettin Bey'in görevinden alınmasından sonra yerine Dâhiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdür Muavini Bâdi Nedim Bey'in tayini yapıldı. Bâdi Nedim Bey göreve gelince Osman Ağa'ya karşı sert tedbirler aldı. Yeni kaymakam, Osman Ağa'yı ortadan kaldırmak üzere para ve adam temin etti. Ekşioğlu Mehmet Ağa suikast planını Osman Ağa'ya haber verdi. Planı öğrenen Osman Ağa Kaymakam Bâdi Bey'in evine bir gece baskını yaparak onu, Trabzon'a götürüp valiye teslim etti. Bundan sonra XV. Kolordu Kumandanlığı olayların önlenmesi için şehre dolgun mevcutlu bir piyade bölüğü, ehliyetli ve kifayetli mülkî memurlar ile muktedir bir kaymakamın atanmasını Harbiye Nezareti'ne önerdi. Bu yazışmalardan sonra 11 Aralık 1919'da Trabzon Valisi'nin emriyle bir piyade bölüğü Giresun'a yola çıkarıldı. İki gün sonra Giresun kazasına Bâdi Bey yerine Çarşamba eski Kaymakamı Galip Bey atandı.

1920 Şubat'ında İngiliz ve Fransız askerî temsilcileri Giresun Rumları arasında meydana gelen bir olaya Osman Ağa'nın karıştığını bahane ederek Trabzon Vali Vekiline baskı yaptılar. Giresun Rum Metropolitleri Lavrandiyos ile nüfuzlu Rumlardan Teofilos arasındaki çekişme, kilisede silah atılmaya kadar varınca durum mahkemeye intikal etti. Anlaşmazlıkta Teofilos'u destekleyen İngiliz ve Fransız subayları durumu patrikhaneye bildirerek Giresun'a bir papaz getirttiler. Bu arada Osman Ağa'nın Rumlar arasındaki nefreti körüklemek amacıyla Lavrandiyos'u tuttuğu ileri sürüldü. Samsun İngiliz temsilcisi 7 Şubat'ta Trabzon'a gelerek Vali Vekilini ziyaret etti. Rumlar arasında münâferet Osman

Ağa'nın yüzünden vuruşmaya dönüşürse İngiliz donanmasının Giresun'a asker çıkaracağını resmen ve şifahen bildirdi. Vali Vekili, temsilciye böyle bir vuruşmaya imkân olmadığı cevabını verdi. Görüşmeden yarım saat sonra Trabzon'daki İngiliz ve Fransız temsilcileri Vali Vekilini ziyaretle benzer şeyleri tekrarladılar. XV. Kolordu kumandanı Karabekir Paşa olayı Harbiye Nezareti'ne aktardıktan sonra, bu temsilcilerin bu tehditlerinin Osman Ağa'nın varlığını bahane ederek Teofilis lehine yaptıkları bir gösteriden ibaret olduğunu bildirdi. Karabekir Paşa, hükümeti zor durumda bırakmaması konusunda Osman Ağa'yı uyardı. Aynı günlerde Trabzon Valiliğine getirilen Deli Hamid Bey'e göre Osman Ağa sahip olduğu makamı şahsi menfaati doğrultusunda kullanıyor ve bu hareketler devletin aleyhine sonuçlar doğuruyordu. Pontus faaliyetlerinin Avrupa'daki beyni ve kasası Kostantin Kostantinidis 12 Şubat 1920'de Giresun'daki Müslüman hemşerilerine Marsilya'dan yazdığı mektupta Giresun'un Osman Ağa tarafından tedhiş edilmiş bir derebeylik şehri durumunda olduğunu yazıyordu. Bu arada düzenli bir öğrenim görmemesine rağmen Osman Ağa Milli Mücadele'nin propagandasını yapmak için, 17 Şubat 1920'de *Gedikkaya* adlı haftalık bir gazete çıkarmaya başladı. Başyazarı Osman Ağa olan *Gedikkaya* 26 sayı devam etti.

28 Mart 1920'de incelemelerde bulunmak üzere Karadeniz'e gelen Amerikan Heyeti, Giresun'a uğrayarak Belediye Reisi ve Müdafaa-i Hukuk Reisi Osman Ağa ile bir görüşme yaptılar. Osman Ağa bu görüşmede Amerikalıların sorularını yanıtladı ve Mustafa Kemal Paşa'nın Rumların katliamını değil, aksine korunmasını emrettiğini belirtti. Ayrıca kendisinin adam toplamadığını ve silahlandırmadığını, ancak Wilson Prensipleri uyarınca Teşkilat-ı Milliye'nin olduğunu ve düşman saldırılarına karşılık verileceğini açıkladı.

T.B.M.M. hükümetinin kurulmasından sonra, Osman Ağa, Mustafa Kemal Paşa'ya bir telgraf çekerek kayıtsız şartsız millî hükümetin hizmetine girdiğini bildirdi. Bunun üzerine Ankara'dan Trabzon'daki 3. Tümen kumandanı Rüştü Bey'e Rize müfrezesiyle, Giresun'daki Osman Ağa müfrezesinin doğuda kullanılmak üzere yola çıkarılmaları emredildi. Buna karşılık, Kâzım Karabekir Paşa, Giresun ve havalisindeki Rum tehlikesinden dolayı Osman Ağa'nın Giresun'da kalmasını istedi. Onun bu isteği Erkân-ı Harbiye Umumiye Reisi İsmet Bey tarafından da uygun karşılandı. Hükümet daha sonra Osman Ağa müfrezesinin doğuda kullanılmasını istediğinden, Kâzım Karabekir Paşa, Ermeni harekâtında bu kuvveti Kars'a çağırırdı. Osman Ağa, bu harekâta katılmadı. Osman Ağa, on beş kişilik gönüllü müfrezesiyle 29 Ekim 1920'de Ankara 'ya hareket etti. Burada BMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa ile görüşen Osman Ağa, onun iltifatlarına mazhar oldu. 12 Kasım'da Mustafa Kemal Paşa'nın arzusu üzerine "Giresun Gönüllü Maiyet Müfrezesi" kuruldu. Başlangıçta on kişiden oluşan bu kuvvetin sayısı kısa süre sonra iki yüze çıktı. Giresun Gönüllü Laz Müfrezesi adını alan bu birlik Mustafa Kemal Paşa'nın şahsî korumasını yapacaktı.

Giresun'a dönen Osman Ağa, Askerlik Şubesi Başkanı Hüseyin Avni Alparslan ve Jandarma Kumandanı Hamdi Beylerin de desteği ile başta Giresun olmak üzere Tirebolu, Rize ve Ordu'dan toplanan gençlerle 42. ve 47. Giresun Gönüllü Taburunu kurdu. Osman Ağa'ya Milis Binbaşısı rütbesi verildi. 1921 Mart'ında Osman Ağa emrindeki 550 mevcudu ve 4 dağ topu ile birlikte Koçgiri Ayaklanmasını bastırmak üzere Sivas'a gitti. Giresun Alayı, Refahiye bölgesinden başlayarak asilere büyük bir darbe indirerek harekâta çok önemli başarılar gösterdi. Sakarya Savaşı öncesi Samsun'da toplanan Giresun Alayları yeniden düzenlenerek 14 Temmuz 1921 günü Batı Cephesi'ne hareket ettiler. Ankara'ya gelip TBMM'nin önünde resmi geçit yaptılar. 10 Ağustos'ta mebuslar heyeti kendilerine hoş geldin ziyaretinde bulundu. Sakarya Savaşı'nda Yusuf İzzet Paşa grubunda 47. Alay Kumandanı olan Osman Ağa 25 Ağustos'taki Mangal Tepe taarruzuna katılıp, 15 Eylül'e kadar bütün savaşlarda bulundu. Bu savaşta gösterdiği yararlılıktan dolayı 47. Alay Komutanı Osman Ağa'ya yarbaylık rütbesi ve kırmızı şeritli İstiklal Madalyası verildi. Büyük Taarruz'un sonuna kadar Yunanlılarla yapılan savaşlarda alayının başında bulunan Osman Ağa, 21 Aralık 1922'de

Giresun'a döndü. Şehirde büyük bir törenle karşılandı. Bu arada Giresun'a ilk otomobili getirdi. Osman Ağa kısa bir süre sonra, Mustafa Kemal Paşa'nın emri üzerine tekrar Ankara'ya çağrıldı.

1923 yılına gelindiğinde Büyük Millet Meclisi vatanın kaderine tamamen hâkim olmuştu. Bu demokratik mecliste birbirinden farklı düşünenler vardı. Milletvekillerinin bir kısmı Birinci ve İkinci Grup şeklinde ayrılmıştı. Milletvekilleri zaferin kazanılmasından sonra yapılan ve yapılacak işlerde farklı düşünüyorlardı. Muhalefet görevini üstlenen İkinci Grup, Birinci Grubu şiddetle tenkit ediyordu. Muhalefetin önde gelen isimlerinden biri de Trabzon Mebusu **Ali Şükrü Bey**'di (1884-1923). Ali Şükrü Bey, 27 Mart 1923 Salı akşamı, Merkez Kiraathanesi'nde oturmakta iken, TBMM Muhafız Taburu Komutanı Osman Ağa'nın adamlarından Mustafa Kaptan gelerek kendisini çağırmıştı. Ali Şükrü Bey'in iki üç gün ortalıkta görünmemesi üzerine İkinci Grup üyeleri, onun bulunması için hükümete baskı yapmaya başladılar. Yapılan soruşturma neticesinde Ali Şükrü Bey'in Osman Ağa'nın evinde boğulduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Mustafa Kaptan tutuklandı. Ali Şükrü Bey'in cesedini bulmakla görevli Jandarma subayı Kemal Bey, Mehye Köyü'nde cesedi buldu. Meclis cinayet faillerinin derhal tutuklanmasını isteyince hükûmet, zanlı durumundaki TBMM Muhafız Taburu Komutanı Osman Ağa'nın yakalanmasını kararlaştırdı. Meclisin kararı üzerine Gazi Mustafa Kemal Paşa, yeni muhafız tabur Komutanlığına atanan İsmail Hakkı Bey'e Osman Ağa'nın tutuklanması emrini verdi. Muhafız Taburu, Osman Ağa'nın bulunduğu köşkü kuşattı. Çıkan çatışmada Osman Ağa ölü olarak ele geçirildi (2 Nisan 1923). Cenazesi Giresun kalesine defnedildi.

Süleyman BEYOĞLU

KAYNAKÇA

BEYOĞLU, Süleyman, **Milli Mücadele Kahramanı Giresunlu Osman Ağa**, İstanbul 2009;

COŞAR, Ömer Sami, **Mustafa Kemal'in Muhafızı Osman Ağa (Topal Osman)**, İstanbul 1979;

ÇAPA, Mesut, **Pontus Meselesi -Trabzon ve Giresun'da Milli Mücadele**, Ankara 1993;

KARABEKİR, Kâzım, **İstiklal Harbimiz**, İstanbul 1969;

KEKEÇ, Ahmet, **Ali Şükrü Bey Cinayeti**, İstanbul 1994;

MENTEŞEOĞLU, Erden, **Yakın Tarihimizde Osman Ağa ve Giresunlular**, Giresun1997;

ÖZEL, Sabahattin, **Milli Mücadelede Trabzon**, Ankara1991;

SARIBAYRAKTAROĞLU, Ş.Mehmet, **Osman Ağa ve Giresun Uşakları Konuşuyor**, İstanbul 1975;

ŞENER, Cemal, **Topal Osman Olayı**, İstanbul 1992